

Текст је објављен у часопису Безбедност, број 2/2011, Београд

Момчило Вучковић, проф
Начелник Одељења за ванредне ситуације у Јагодини

САНАЦИЈА ТЕРИТОРИЈЕ ПОСЛЕ ЕКСПЛОЗИЈЕ СКЛАДИШТА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА КАРАЂОРЂЕВОМ БРДУ КОД ПАРАЋИНА

Апстракт: Санација односно ремедијација јесте процес предузимања мера за заустављање загађења и даље деградације животне средине, до нивоа који је безбедан за будуће коришћење локације укључујући уређење простора, реватилазацију и рекултивизацију.

У циљу санације територије после експлозије складишта предузете су бројне активности од којих посебно треба истаћи;

1. Поправка оштећених објеката,
2. Проналажење, уклањање и уништавање неексплодираних убојних средстава

Кључне речи: Санација територије, помоћ грађанима, обнова оштећених објеката, проналажење и уништавање неексплодираних убојних средстава, обавештавање грађана.

Подаци о складишту

Складиште УБС „Параћинске утрине“ налазило се у саставу 201.ЛоБ/КЈо. Намене је за смештај, чување, контролу и одржавање вантрупних резерви УБС-а. Лоцирано је у непосредној близини (око 2,5 км североисточно) града Параћина и 5 километара јужно од Ћуприје на локацији "Карађорђево брдо".

Складиште је по намени типско, средњег капацитета, са 6 зиданих објеката за смештај УБС (3 објекта типа М-40 и 3 објекта типа С-40) корисне површине 2.547 м² и 5 осталих објеката. Складишни комплекс карактерише управна група објеката (команда, објекат за смештај људства и пратећи објекти) и технички део складишта где се налазе типски објекти за смештај УБС. Складишни објекти и платформе за смештај и чување УБС имали су прописане заштитне насипе (грудобране) и адекватну заштиту од атмосферског пражњења (изоловану и неизоловану громобранску инсталацију организовану путем штапних хватаљки и уређаја за рано стартовање).

Током 1999. године порушено је више објеката, чиме је и битно умањен затворени простор за складиштење УБС, а на месту објеката уређене су платформе за стокирање УБС на отвореном простору.

У тренутку експлозије у складишту је било 4.110 тона УБС од чега се 960 тона налазило на отвореном простору на уређеним платформама.



Слика складишта пре експлозије

Активности у току и непосредно после експлозије

Експлозија у складишту "Параћинске утрине" се догодила 19.10.2006.године у раним јутарњим часовима (03,47 часова).

Укупно је било 7 снажних експлозија које су проузроковале највеће штете. Прва експлозија мање снаге била је у 03,47 часова, а задња, која је била и најразорнија у 05,56 часова.

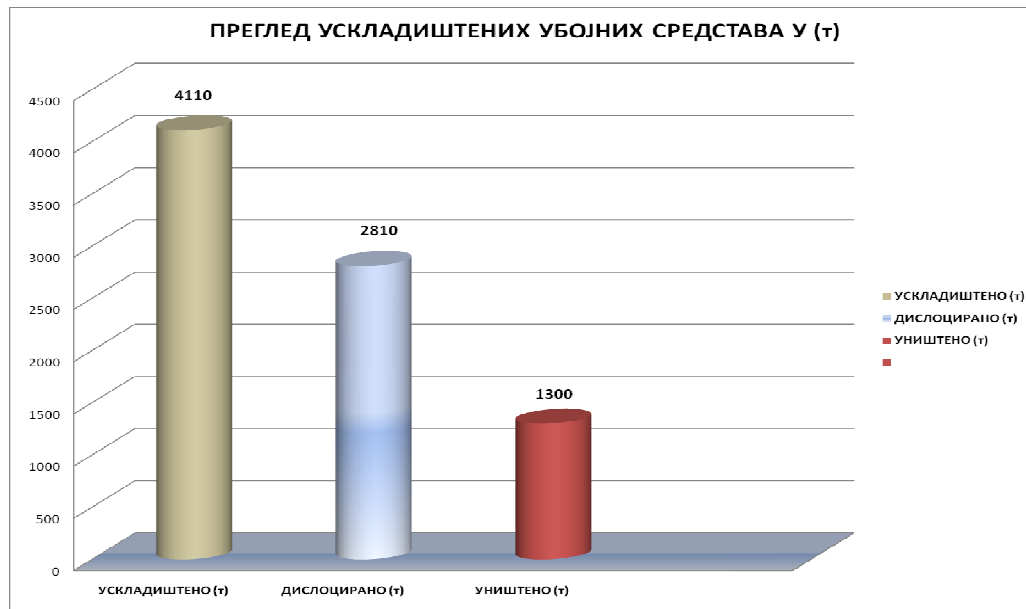
Прегледом платформи и магацина утврђено је и 7 кратера (два су сложене структуре услед истовремене детонације више стокова) на местима где су биле стокиране ПТ мине и експлозивни (тротилски) меци ТМ-25 и ТМ-4.

Такође, ако се изузме прва експлозија у 03,47 часова коју камера са цементаре из Поповца није забележила, прегледом снимка утврђен је низ од 5 експлозија у времену од 03,49 до 04,18 часова праћених интензивном светлошћу, пожаром и секундарним експлозијама. Прва од ових експлозија била је мање снаге док су остале четири биле врло снажне.

После овог настаје постепено смиривање секундарних експлозија и пожара да би у времену од 04,45 до 05,25 часова наступило релативно затишје.

У 05,25 часова долази до разбуктавања пожара са интензивном светлошћу и секундарним експлозијама. У 05,50 се запажа и разлетање ракета да би у 05,56 настала екстремно јака и најразорнија експлозија.

У експлозији је уништен магацин број 54 са 340 тона УБС и платформе 2, 5, 6 и 7 на којима је било 960 тона УБС. Укупно је уништено 1.300 т УБС или 31,7 % средстава од укупно ускладиштених УБС.



У складишту је након експлозије преостало 2.810 тона УБС са малим степеном оштећења.

Од 04,30 часова активиран је Општински центар за обавештавање преко којег је успостављена стална телефонска и радио веза са свим структурама у Министарству одбране, као и са свим надлежним државним и другим органима на територији општине ради боље и ефикасније сарадње и координације активности.

Активиран је Општински штаб цивилне заштите. Од тренутка активирања штаб је у сталном заседању.

Снаге МУП-а-ПС Параћин и Војне полиције обезбедиле су шири рејон места експлозије.

Прекинут је саобраћај на делу ауто-пута Београд-Ниш од Појата до Ћуприје, такође је дошло до прекида саобраћаја на железничкој прузи Београд-Ниш.

Извршена је евакуација становништва из насеља „7 Јули“.

Служба хитне помоћи обрадила је 8 лица због посекотина од стакла и једно лице је хоспитализовано због угрававања. теже повређених и погинулих није било.

Настава у основним и средњим школама је отказана, са радом су престали и дечији вртићи, такође је отказан градски вашар и сва јавна окупљања.

Од стране Завода за заштиту здравља Србије извршена су мерења радиоактивности и утврђено је да иста није повећана.

У времену од 16,00 до 17,30 часова извршено је гашење пожара на Карађорђевом брду хеликоптером Војске Србије.



Гашење пожара

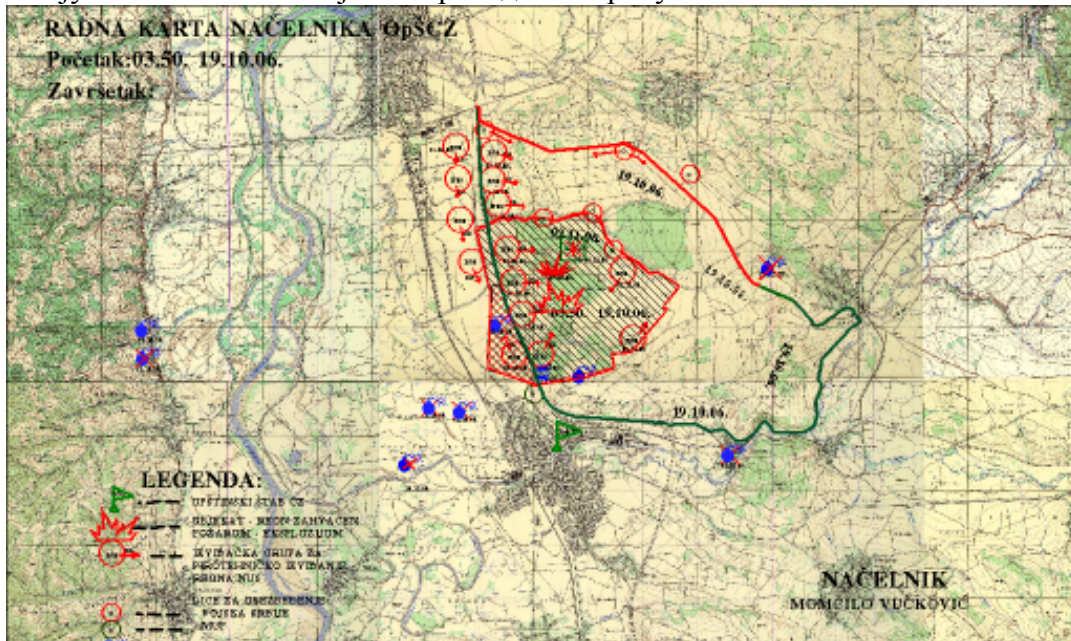
Преко државних и локалних медија грађани су стално обавештавани о ситуацији.

Црвени крст Параћин активирао је јединицу за деловање у несрећама и упутио Црвеном крсту Србије апел за помоћ.

У касним поподневним сатима од Црвеног крста Србије стигла је помоћ и то:

- 16.000 м2 армиране фолије за кровове
- 12.000 м2 пластичне фолије за прозоре,
- 150 врећа за спавање,
- 450 ћебади,
- 1 сет за колективну хигијену за 100 особа,
- 1.095 комада рибљих конзерви,
- 396 комада туњевине у конзерви и
- 5.286 месних нарезака.

Општински штаб цивилне заштите је у сталном заседању и координира активностима. У Општинском штабу цивилне заштите води се радна карта на којој се уцртавају све активности које се спроводе на терену.



Радна карта Начелника штаба цивилне заштите

У току активности санације територије све површински и дубински прегледане површине уцртавају се са датумом прегледа на орто-фото снимку.

Обавештавање грађана

У току и после експлозије грађани су преко средстава информисања, поделом обавештења и постављањем знакова упозорења обавештавани о опасностима које прете од неексплодираних убојних средстава и како се понашати у случају наилаaska на оваква средства.



У току новембра месеца извршено је постављање и подела 8.000 обавештења и плаката упозорења.

20. 02. 2007. године извршена је подела и постављање 35.000 летака и 25.000 обавештења на јавним местима.

Екипе Војске Србије обележиле су тракама и знацима упозорења зону контаминирану неексплодираним убојним средствима.

За ове потребе обезбеђено је 30 км трака упозорења, 160 квадратних знакова, 360 троугластих знакова и 1.850 кочића.

Пројекат су реализовали Црвени крст, Управа за одбрану РС, Војска Србије, Центар за разминирање, уз финансијску помоћ UNDP-SEESAC.



РАД ОПШТИНСКОГ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ПОМОЋ ГРАЂАНИМА

На основу члана 73. Закона о заштити од елементарних и других већих непогода (Службени гласник СРС бр.20/77) Председник општине Параћин у функцији Команданта општинског штаба цивилне заштите, формирао је 19.10.2006 год. Оперативни штаб за помоћ грађанима. са задатком да:

- организује евидентирање породица којима је хитно потребна помоћ,
- организује евидентирање штете посебно на јавним објектима посебно на приватним објектима,
- организује прикупљање помоћи грађанима.

За координатора Штаба постављена је Данијела Радоњић, Начелница општинске управе.

Општински оперативни штаб за помоћ грађанима (у даљем тексту штаб) отворио је рачун за средства помоћи за отклањање последица експлозије војног магацина број 840-1466741-19 (позив на број 61- 077), као посебан подрачун у оквиру трезора.

Након отварања подрачуна штаб је ступио у контакт са Сталном конференцијом градова и општина преко које је прослеђен позив за помоћ и број отвореног рачуна за помоћ општини Параћин, свим градовима и општинама у земљи.

На буџет општине Параћин са стањем на дан 13.06.2007 године уплаћена су средства за помоћ на отклањању последица експлозије војног магацина у укупном износу од **44.145.735.86** динара.

Штаб је решењем број 217-6/129/2006-05 од 19.10.2006 године формирао је комисију за попис штете са задатком да изврши попис штете посебно на приватним посебно на јавним објектима, врсту штете, њену висину, да издаје потврде грађанима којима је потребна помоћ Црвеног крста у виду пластичних фолија, армиране фолије за кров, ћебади, врећа за спавање и сл.

Комисија је састављена од 83 радника општинске управе који су од 19.10.2006 године до 15.12.2007 године радили на овим пословима од 7.30 до 22.00 часа.

Штаб је донео одлуку да се на територији сеоских месних заједница попис штете повери Саветима Месних заједница, а да пријављена оштећења конструкције објекта, плафона и кровова на овим територијама у случају потребе поново прегледа комисија за попис штете састављена из реда грађевинских инспектора.



Цреп растрешен експлозијом

У координацији са Црвеним крстом подељено је:

- ✓ Пластичне фолије - 4400 квадратних метара
- ✓ Армиране фолије за кров - 5280 квадратних метара
- ✓ Врећа за спавање - 5 ком.
- ✓ Ћебади - 14 ком.
- ✓ Комплет за хигијену за 100 особа.

Дана 22.10.2006 Штаб је са представницима Црвеног Крста извршио поделу средстава за хигијену (Комплет за хигијену за 100 особа) и 14 ћебади у најугроженијем делу града насељу 7 јули у Параћину.

Штаб је решењем број 217-6/1391/2006-05 од 19.10.2006 године формирао комисију за попис штете на привредним објектима са задатком да изврши попис штете на привредним објектима, да процени њену висину, да сачини записник о штети на прописаним обрасцима у складу са Упутством о јединственој методологији за процену штета од елементарних непогода (Сл. лист СФРЈ број 27/87) и да податке о штети достави општинском оперативном штабу. Ова комисија броји 9 чланова.

Штаб је формирао комисију за вршење надзора над извођењем радова, решењем број 217-6/134/2006-05 од 19.10.2006 године. Задатак Комисије је да врши надзор над извођењем радова на санацији објеката после експлозије војног магацина у насељу 7 јули у Параћину. Комисија броји 22 члана који су радници општинске управе и једног члана из ЈП Дирекција за изградњу.

Радови су почели да се изводе према одлуци штаба у најугроженијем делу града почев од 20.10.2006 године у насељу 7 јули, насељу Врапчане, Карађорђево брдо да би се од 25.10.2006 године проширили на насеље Глождак, затим Центар и Данково, а потом и на остале делове општине.

Штаб је свакодневно координирао радом извођача радова и комисија за вршење надзора над извођењем радова.

Штаб је формирао комисију За вршење финансијског надзора над извођењем радова, решењем број 217-6/1392/2006-05 од 19.10.2006 године.

Задатак Комисије је да врши контролу и проверу документације по којој се врши исплата и то, записника о штети, потврда о извршеним радовима и фактура извођача радова и испоручиоца грађевинског материјала, да наведену документацију провери у складу са ценама које је прописала комисија за јавне набавке, да направи спецификацију фактура и да проследи Министарству за капиталне инвестиције, да усклађује фискалне рачуне грађана са записницима о пописаној штети и са ценама које су прописане од стране комисије за јавне набавке. Да врши исплату накнаде штете грађанима. Ова комисија броји 8 чланова који су радници општинске управе.

Штаб је формирао комисију за попис и процену штете на пољопривредним добрима, земљишту, објектима, шумама и сточном фонду. Комисија је састављена од 3 члана који су радници општинске управе.

Задатак Комисије је да попише штету на пољопривредним добрима, земљишту, објектима, шумама и сточном фонду, да процени њену висину, да сачини записник о штети на прописаним обрасцима у складу са Упутством о јединственој методологији за процену штета од елементарних непогода (Сл. лист СФРЈ број 27/87) и да податке о штети достави општинском оперативном штабу.

Председник општине формирао је Комисију за вршење стручног надзора која је састављена од 1 дипломираног инжењера грађевинарства, 1 дипломираног инжењера архитектуре и једног економисте.

Задатак Комисије је да врши стручни надзор над извођачима радова, односно испоручиоцима материјала, да проверава исправност и законитост фактура, да даје налоге комисији за процену штете уколико је потребна додатна провера од стране ове комисије, да о спроведеном поступку сачини записник и предложи исплату

општинском оперативном штабу и Председнику општине, да доноси решења о повраћају више или неправилно уплаћених средстава на име санације штете.

Штаб је на основу Одлуке о начину коришћења средстава за санацију штете изазване експлозијом војног магацина у насељу 7.јули у Параћину (‘‘Службени лист општине Параћин’’ број 10/06) донео Одлуку о начину санирања штете изазване експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину број 217-6/4477/2006-05.

Овом Одлуком регулисан је поступак санирања штете и отклањања последица експлозије војног магацина у насељу 7. јули у Параћину.

Одлуком је прописано да ће штаб санирати штету и отклонити последице експлозије војног магацина у насељу 7.јули у Параћину извођењем радова на санацији и исплатом фискалних рачуна лицима која су у сопственој режији санирали штету у складу са Одлуком о начину коришћења средстава за санацију штете изазване експлозијом војног магацина у насељу 7.јули у Параћину, Програмом санације и Упутствима Владе РС, Комисије за елементарне непогоде, а до износа новчаних средстава која добије од надлежног министарства.

Извођење радова на санацији штете вршиће се на стамбеним објектима физичких лица и то на објектима који су теже оштећени експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину.

Тежим оштећењима на стамбеним објектима физичких лица сматрају се оштећења кровова који су срушени, делом разбијени, на којима су испуцале носеће греде и код којих прети опасност од рушења, оштећења димњака код којих прети опасност од падања, оштећења плафона услед којих је дошло до пада дела или целог плафона, разбијена стакла, разбијена врата и прозори, а која су последица експлозије војног магацина у насељу 7. јули у Параћину.

Санира се само стварна штета на стамбеним објектима грађана. Уколико су кровне конструкције, димњаци, прозори, врата оштећени услед дотрајалости и сл. па су додатно оштећене као последица експлозије, трошкове замене услед дотрајалости сноси власник стамбеног објекта, а трошкове санирања штете која је настала као последица експлозије сносиће оперативни штаб до висине средстава добијених од стране Владе РС за санацију.

Законска процедура спровођења поступка јавних набавки овом Одлуком поверена је општинском јавном правобранилаштву.

Санацију штете на привредним и другим пословним објектима, на помоћним објектима, викендицама и др. објектима, у случајевима када власник објекта има други стамбени објекат који је у функцији, као и у случајевима када власник стамбеног објекта има мања оштећења на објекту, врши власник објекта и доставља Општинском оперативном штабу за помоћ грађанима фискални рачун, односно копију извода са рачуна као доказ да је санирао штету.

Власник стамбеног објекта може да врши и санацију штете на објектима из чл.3. ове Одлуке и да као доказ да је санирао штету достави Општинском оперативном штабу за помоћ грађанима фискални рачун.

Одлуком је такође прописано да ће се исплата по фискалним рачунима вршити у складу са Упутствима Владе РС, Комисије за елементарне непогоде, на основу записника о пописаној штети, а по добијању средстава од стране надлежног Министарства.

Пописивање штете која је настала као последица експлозије војног магацина у насељу 7. јули у Параћину вршиће се до 24.12.2006 године.

Изузетно штета на објектима за одмор, пољопривредним објектима и засадима који се налазе у непосредној близини магацина вршиће се по одобрењу надлежних војних органа, а најкасније до 19.04.2007 године.

Из тог разлога штаб је донео одлуку да се закупи хала у «Змичу» да се доведу већа предузећа која ће на основу записника о штети и уз присуство комисије за надзор да мењају стакла грађанима који доносе своје прозоре и истовремено да се шаљу екипе које ће ићи од куће до куће.



Радници ЈКП Параћин 19.10.2006 године



Параћин 19.10.2006

Штаб је донео одлуку да се старим, болесним, инвалидним лицима и породицама са трудницама застакљивање врши одмах по сазнању, да грађани могу да се пријаве Call центру општине и да се за те послове ангажују општинска возила и радници општинске управе који ће одмах по позиву отићи на лице места и прозор одвести у закупљену халу у Змичу и након извршеног застакљивања вратити власнику.

Са свим извођачима радова и испоручиоцима материјала закључени су Уговори о извођењу радова и Уговори о набавци материјала на које је сагласност дало Министарство за капиталне инвестиције.



Плафон оштећен експлозијом

Након доношења Одлуке о начину накнаде штете и санације преосталих објеката оштећених експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину штаб је формирао комисију за процену штете на објектима који су оштећени експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину.

Задатак Комисије је да изврши процену штете на објектима који су оштећени експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину, а за власнике објекта који су поднели захтев за накнаду штете и то на основу записника о попису штете, записника о изабраним најповољнијим понудама за цене рада и цене потребног материјала које је спровео ОЈП и уколико је то потребно увидом на лице места.

Чланови комисије захтеве за процену штете примају од Комисије за вршење стручног надзора, сваког радног дана у 15.00 часова. Записнике о процењеној штети достављају комисији за вршење стручног надзора сваког радног дана у 15.00 часова.

Чланови наведене комисије нису овлашћени да врше никакве исправке или допуне записника који већ постоје, нити да доносе нове записнике.

Штаб је одржао више састанака са представницима Министарства финансија, Министарства за капиталне инвестиције, састанак са представницима предузетника, свакодневно има састанке са извођачима радова.

Експлозијом војног магацина у насељу 7. јули у Параћину оштећено је укупно 4740 објекта и на њима је евидентирано 13375 оштећења разних врста

За санацију оштећења на објектима утрошено је .



ОШ „Радоје Домановић“

О својим активностима оперативни штаб за помоћ грађанима свакодневно је извештавао општински штаб цивилне заштите

Рад екипа Војске Србије и Министарства одбране на санацији територије после експлозије

За санацију терена, односно претраживање, проналажење, обележавање и уништавање неексплодираних убојних средстава 19.10.2006. године формиране су специјализоване снаге Министарства одбране и Војске Србије

Специјализоване снаге за санацију сачињавале су:

- Инжињеријске јединице (352. инжп, 305. инжбр, 18. инжб/1. бр. КоВ)
- Пиротехничари (ТРЗК, вТОд УБС/201. ЛоБ и 524. ЛоБ, ВиПВО)
- Санитетско обезбеђење (ВМЦ Ниш, ГА Ћуприја)
- Физичко обезбеђење (3. бВП)

Од 03. 11. 2006. године у састав ових екипа укључена је и екипа пиротехничара из ВиПВО која је отпочела дубинску претрагу територије односно оних обрадивих површина на којима је приликом површинске претраге пронађена већа концентрација НУС.

На основу потписаног меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и програма за развој Уједињених нација за чишћење места експлозије у Параћину, од представника Уједињених нација (УНДП), примљена је опрема за паљење и активирање нонел "MINI-RABS" и припадајући потрошни материјал. Након обуке са опремом у рад екипа од 15.10. до 15.12.2007. године био је укључен експерт УН (УНДП).

Реализовани тежишни задаци:

Ове специјализоване екипе су одмах започеле са санацијом последица експлозије и у првим данима након акцидента и реализовани су следећи тежишни задаци:

- Очишћен је ауто-пут Параћин-Ћуприја, пут је отворен за саобраћај 20. 10. 2006. године.
- Формиране су две екипе пиротехничара које су радиле по пријавама грађана.
- Извршен је преглед и чишћење од заосталих НУС у рејону избегличког насеља „7 Јули" и викенд насеља „Желиводе".
- Извршено је рашчишћавање прилазних путева до центра експлозије.
- Извршено је чишћење траса далековаода.
- Извршен је преглед и чишћење од заосталих НУС свих локалних путева.
- Реализован је технички преглед код преосталих УБС и дислокација у друга складишта Војске Србије.

По реализацији ових тежишних задатака приступило се планској претрази терена у широј зони експлозије. Претрагом је установљена зона разлетања НУС радијуса око 1.600 метара око центра експлозије. У тој зони је била највећа концентарација НУС.

Одређене су границе зоне и иста је обележена прописаним знацима упозорења.



Површина ове зоне је око 800 хектара од чега је око 500 хектара под обрадивим површинама и викендицама, а око 300 хектара је под шумом.

Површинска претрага

Одмах након завршетка приоритетних задатака специјализоване екипе Војске Србије и министарства одбране отпочеле су површинску претрагу контаминираних територије.

Површинску претрагу реализовали су инжењерци и екипе пиротехничара Војске Србије. Сва пронађена неексплодирана УБС пионири су обележавали, а стручна лица која су водила тимове доносили су одлуку о даљем поступању са пронађеним НУС или деловима УБС. Сва пронађена неексплодирана убојна средства која су имала одређени степен оштећења уништавана су на лицу места из безбедносних разлога.

Координатор тима Војске Србије и министарства одбране свакодневно је достављао податке општинском штабу цивилне заштите о прегледаним површинама и пронађеним НУС која су ГПС уређајима лоцирана и чије су координате увезане са дигиталним картама. Све површине које су површински прегледане уношене су на дигитализоваљном ортофото снимку територије.



Дубински и површински прегледане површине на ОФС

Дубинска претрага

Екипа пиротехничара из ВиПВО почела је од 03. 11. 2006. године дубинску претрагу терена. Дубинска претрага је вршена метал детекторима марке „SCHON TED-52" по међународним стандардима до дубине од 50 центиметара.



Дубинска претрага територије

Са даном привременог прекида активности на санацији последица експлозије, 30.05.2008. године укупна реализација је следећа:

-површинска претрага 500 хектара обрадивих површина и око 299 хектара шумских површина (100 % од укупно обрадивих површина; 96,66 % од укупно шумских површина; 99,88 % од укупне површине зоне претраге);

-дубинска претрага (метал детекторима) 95.8 хектара обрадивих површина које су претходно површински претражене и том приликом је пронађено 141 комад НУС.

-укупно је пронађено и уништено 89 649 комада НУС.



Закључак

Санација територије после експлозије складишта Војске Србије на Карађорђевој брду код Параћина представља веома сложен и дуготрајан процес.

Општински штаб цивилне заштите је предузимао све потребне мере да се активности на санацији територије обављају што ефикасније, поготово поправка оштећених објеката, а да се са друге стране максимална пажња посвети безбедности грађана посебно у рејону контаминираним НУС-ом.

Поправка оштећених објеката је знатно брже завршена тако да су до 31.03.2001. године сви објекти за живот и боравак људи били санирани. У истом периоду извршена је санација објеката за чување стоке.

Санација територије контаминираним НУС-ом је знатно сложенији процес и обухвата више фаза. Интензивним активностима Војске Србије и министарства одбране до 30.05.2008. године комплетна контаминирана зона површински је прегледана и очишћене су све комуникације. Такође дубински је прегледано 95,8 хектара обрадивих површина.

Собзиром да екипе Војске Србије нису сертифициране за разминирање по међународним стандардима за хуманитарно разминирање, за наведене површине се не може рећи да су безбедне.

Од укупно 800 хектара контаминираних НУС-ом само је 81,9 хектара разминирао по међународним стандардима и исти се могу предати грађанима на безбедно коришћење. Ово разминирање обавила је руска државна агенција „Emercom Demining“ из Москве а по пројекту „Параћин-1“ Центра за разминирање Републике Србије. Овај пројекат је реализован у 2009. години. У 2010. години реализује се пројекат „Параћин-2“ који реализује иста агенције и њиме ће бити очишћено 58,7 хектара.

Обзиром на величину простора контаминираним НУС-ом процес чишћења територије биће реализован у дужем временском периоду.

ЛИТЕРАТУРА:

- *Извештај о санацији територије после експлозије складишта ,
Општински штаб цивилне заштите Параћин,*
- *Извештај о активностима на санацији последица експлозије ,
ГШ ВС, Управа за логистику (Ј-4)*